

8 VPRAŠANJA

Uvod

Zakaj ljudje uporabljamo jezik? Razlogov je ogromno. Jezik pomaga pri razvoju možganov, ohranjanju spominov, vzpostavljanju stikov med ljudmi, prenosu informacij. V tem sklopu si bomo ogledali, kako s pomočjo jezika pridobivamo informacije. To lahko v slovenskem znakovnem jeziku naredimo na dva načina: uporabimo lahko dopolnjevalno ali odločevalno vprašanje.

- V temi *Odločevalna in dopolnjevalna vprašanja* (8.1) bomo predstavili dva tipa vprašanj v slovenskem znakovnem jeziku: odločevalna vprašanja in dopolnjevalna vprašanja.
- V temi *Vprašalna mimika* (8.2) bomo raziskali vprašalno mimiko. Za odločevalna vprašanja so značilne dvignjene obrvi in spuščena brada. Za dopolnjevalna vprašanja so značilne spuščene obrvi in dvignjena brada.
- V temi *Znakovni red in ujemanje v vprašanjih* (8.3) bomo natančneje analizirali, kako je sestavljeno odločevalno vprašanje in kako je sestavljeno dopolnjevalno vprašanje.
- V temi *Dopolnjevalne vprašalnice za okoliščine* (8.4) bomo našeli dopolnjevalne vprašalnice za okoliščine in odkrili univerzalno vprašalnico UNI.

8.1 Odločevalna in dopolnjevalna vprašanja

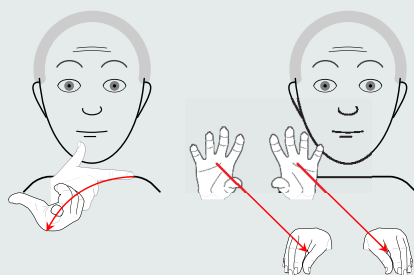
V temi *Trdilni in nikalni stavki* (7.2) smo raziskali trdilni in nikalni stavek. Oba predstavljata osnovo, iz katere lahko naredimo vprašanje. Vprašanja bomo razložili v tej temi.

Vprašanje uporabimo, da pridobimo informacijo. Informacijo nam naslovnik vprašanja poda v obliki odgovora. Če naslovnik pri odgovoru izbere med možnostmi, ki so (implicitno) pričakovane že znotraj vprašanja, gre za **odločevalno vprašanje**. Če naslovnik pri odgovoru vsebino vprašanja dopolni z novimi informacijami, gre za **dopolnjevalno vprašanje**. Poglejmo primere.

Možni odgovori na vprašanje

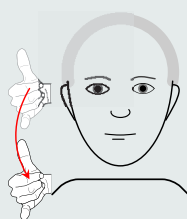
Odločevalno vprašanje

Kakšni so pričakovani odgovori na vprašanje ZUNAJ DEŽEVATI?

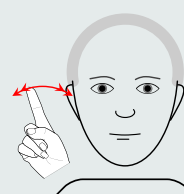

(171) **Vprašanje:** ZUNAJ

DEŽEVATI

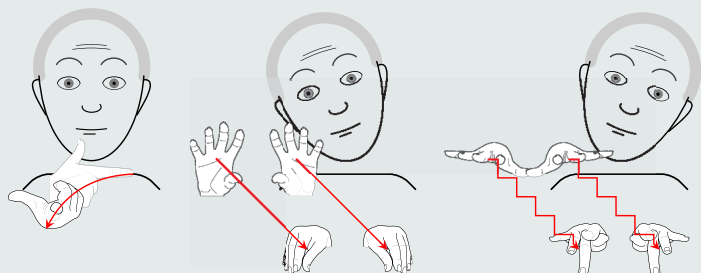

a. **Odgovor 1:** JA

b. **Odgovor 2:** NE

Pričakovana sta le dva odgovora, in sicer JA ali NE. Zato je to **odločevalno vprašanje**. Ali lahko v odločevalnem vprašanju pričakujemo tudi drugačen odgovor? V (172a) pričakovane odgovore naštejemo in jih ločimo s pomočjo nagiba glave levo oziroma desno. Če pričakujemo več kot dva odgovora, pa jih lahko ločimo tudi z ročno kretnjo ALI (172b).

spust brade + dvig obrvi

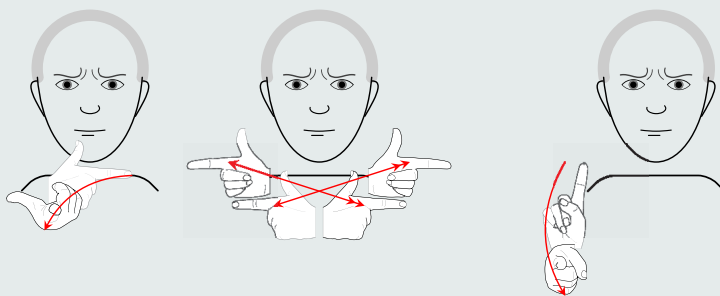
(172) a. ZUNAJ DEŽEVATI SNEŽITI

spust brade + dvig obrvi

glava_aglava_bglava_ab. ZUNAJ DEŽEVATI_a ALI SNEŽITI_b ALI TOPLO SONCE?

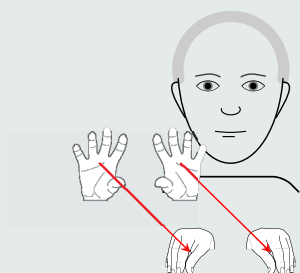
Dopolnjevalno vprašanje

Kakšni so možni odgovori na dopolnjevalno vprašanje: ZUNAJ VREME KAJ?

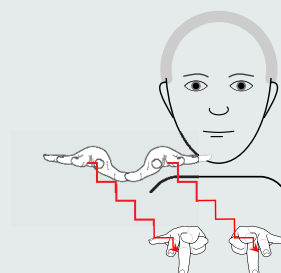

dvig brade + spust obrvi

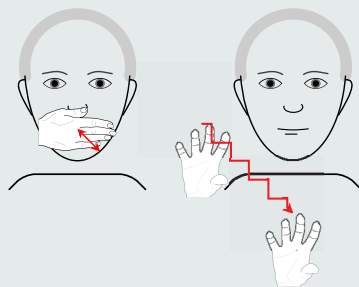
(173) Vprašanje: ZUNAJ VREME KAJ

a. Odgovor 1: DEŽEVATI

b. Odgovor 2: SNEŽITI

a. Odgovor 3: TOPLO SONCE

Na vprašanje (173) je možnih več odgovorov, na primer: DEŽEVATI. SNEŽITI. TOPLO SONCE. Seveda pa samo en odgovor ustreza dejanski situaciji.

Odločevalno vprašanje in dopolnjevalno vprašanje se torej razlikujeta glede na število možnih odgovorov. Pri odločevalnem vprašanju so možni samo tisti odgovori, ki jih spraševalec pričakuje oziroma ponudi vnaprej – običajno dva odgovora. Pri dopolnjevalnem vprašanju je možnih veliko odgovorov.

V slovenskem znakovnem jeziku odločevalno in dopolnjevalno vprašanje ločimo tudi po mimiki. Razlaga vprašalne mimike je v temi *Vprašalna mimika* (8.2).

8.2 Vprašalna mimika

Mimiko, ki spremlja vprašanje, imenujemo vprašalna mimika. Običajno je sestavljena iz dveh delov: iz položaja obrvi in brade. Odločevalna in dopolnjevalna vprašanja se razlikujejo glede na vprašalno mimiko.

Vprašalna mimika

Odločevalna vprašanja

Vprašalni stavek spremlja mimika: dvig obrvi in spust brade (174a). Vprašanje brez mimike ni mogoče (174b).

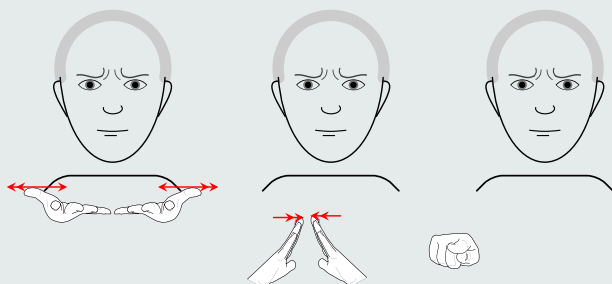
(174) a. $\frac{\text{dvig obrvi} + \text{spust brade}}{\text{ZUNAJ DEŽEVATI?}}$

b. $\frac{\text{brez mimike}}{*ZUNAJ DEŽEVATI?}$

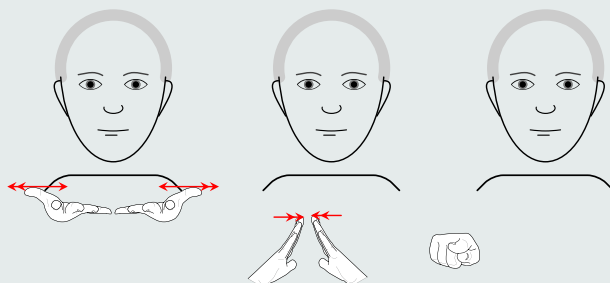
Mimika odločevalnega vprašanja vključuje dvig obrvi in spust brade. Odločevalno mimiko v primerih od sedaj naprej označujemo z napisom "odločevalno" nad črto.

Dopolnjevalna vprašanja

Vprašalni stavek spremlja mimika: spust obrvi in dvig brade (175a). Vprašanje brez mimike ni mogoče (175b).

(175) a. $\frac{\text{dvig brade} + \text{spust obrvi}}{\text{KJE DOMOVATI IX}_3}$

b. $\frac{\text{brez mimike}}{*KJE DOMOVATI IX}_3$

Mimika dopolnjevalnega vprašanja vključuje spust obrvi in dvig brade. Dopolnjevalno mimiko od sedaj naprej označujemo z napisom "dopolnjevalno" nad črto.

Dopolnjevalno in odločevalno vprašanje lahko tudi združimo – nastane kombinirano vprašanje. Kakšna je mimika v tem primeru in kaj ta vprašanja pomenijo?

Kombinirano vprašanje

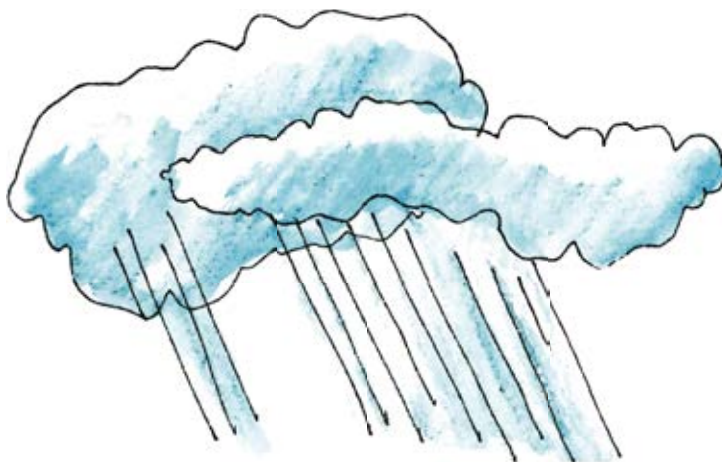
Pri kombiniranemu vprašanju začnemo z dopolnjevalnim vprašanjem, ki ga spremlja dopolnjevalna mimika (spust obrvi in dvig brade). Sledi kratek premor, v katerem se mimika spremeni v odločevalno (dvig obrvi in spust brade). Znotraj te mimike omejimo izbor možnih odgovorov na ta način, da jih naštejemo. Odgovore ločimo s pomočjo nagiba glave v levo oziroma desno:

	dopolnjevalno	odločevalno
	glava _a	glava _b
(176) a.	ZUNAJ VREME KAJ?	DEŽEVATI _a ? SNEŽITI _b ?
	dopolnjevalno	odločevalno
	glava _a	glava _b
b.	KJE DOMOVATI TI?	CELJE _a ? MARIBOR _b ?

V slovenskem znakovnem jeziku imamo dva tipa vprašanj: odločevalna vprašanja in dopolnjevalna vprašanja. Za odločevalna vprašanja je značilen dvig obrvi in spust brade. Za dopolnjevalna vprašanja je značilen spust obrvi in dvig brade.

Materni kretalci vprašalno mimiko intuitivno obvladajo, za začetnike pa so vprašanja v slovenskem znakovnem jeziku lahko težka, saj zahtevajo zelo dobro nadzorovanje obraznih mišic, česar niso navajeni. To pa še ni vse. Kot bomo videli v temi *Znakovni red in ujemanje v vprašanjih* (8.3), moramo biti pozorni tudi na ujemanje in znakovni red.

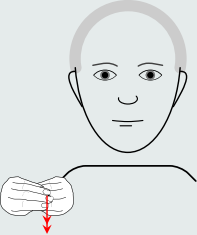
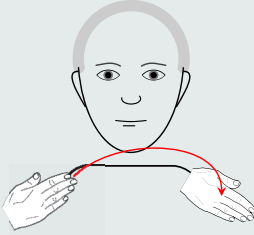
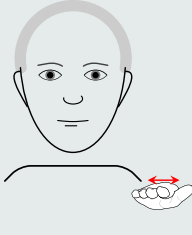
8.3 Znakovni red in ujemanje v vprašanjih

V tej temi bomo razložili, kako sestavimo odločevalno vprašanje in kako sestavimo dopolnjevalno vprašanje.

Odločevalno vprašanje – navodila s pomočjo primera

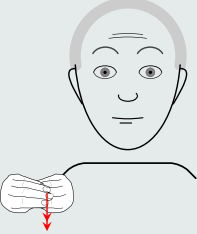
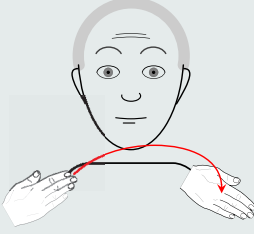
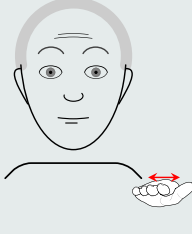
1. korak: Sestavimo trdilni stavek

Sestavimo trdilni stavek:

			Trdilni stavek
(177) SOSED	OBISKATI1	OTROK	

2. korak: Dodamo mimiko

V trdilni stavek dodamo odločevalno mimiko: dvig obrvi in spust brade.

			Odločevalno vprašanje
(178) SOSED	OBISKATI1	<u>dvig obrvi + spust brade</u> OTROK	

Znakovni red in ujemanje sta v trdilnem stavku in v odločevalnem vprašanju enaka. Razlika je le v vprašalni mimiki.

Slovenski znakovni jezik ima dve dopolnjevalni vprašalnici za spraševanje po udeležencih v dogodku: KDO in KAJ. Obe dopolnjevalni vprašalnici se uporabljata za vršilca, prejemnika ali pasivca. Kako pojasnimo, ali sprašujemo po vršilcu, prejemniku ali pasivcu? Uporabimo znakovni red in ujemanje.

Dopolnjevalno vprašanje – navodila s pomočjo primera

1. korak: Sestavimo trdilni stavek

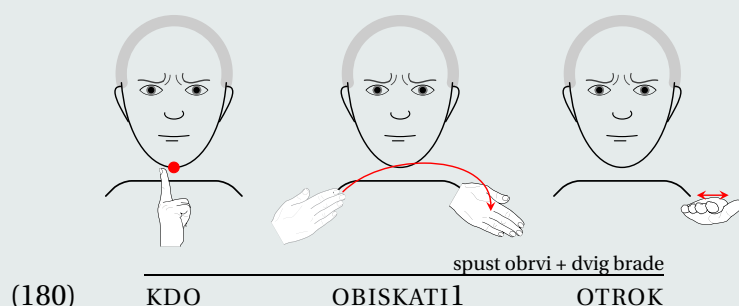
Vzamemo trdilni stavek, na primer:

(179) SOSED_a OBISKATI_b OTROK_b.

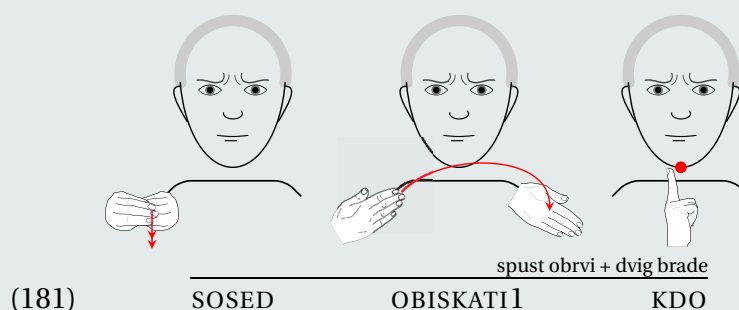
Trdilni stavek

2. korak: Poiščemo tisto informacijo, ki nas zanima. Ogledali si bomo dve možnosti: zanima nas vršilec (2.1) ali pasivec (2.2).

2.1. Poiščemo udeleženca s funkcijo vršilca: SOSED. To kretnjo nadomestimo z ustrezno vprašalnico: KDO. Dodamo dopolnjevalno mimiko: spust obrvi in dvig brade.

2.2. Poiščemo udeleženca s funkcijo pasivca: OTROK. To kretnjo nadomestimo z ustrezno vprašalnico: KDO. Dodamo dopolnjevalno mimiko: spust obrvi in dvig brade.

3. korak: Popravimo znakovni red. Stara informacija se pogosto premesti na začetek stavka in postane tema.

3.1. Pasivec postane tema

(182) OTROK | SOSED OBISKATI₁?

3.2. Vršilec postane tema

(183) SOSED | OBISKATI₁ KDO?

Poleg odločevalnih vprašalnic za udeležence ima slovenski znakovni jezik tudi odločevalne vprašalnice za okoliščine. Našteli jih bomo v *Dopolnjevalne vprašalnice za okoliščine* (8.4).

8.4 Dopolnjevalne vprašalnice za okoliščine

V tej temi bomo raziskali dopolnjevalne vprašalnice za okoliščine. Za te vprašalnice je značilen **spust obrvi in dvig brade**.

Nekateri jeziki uporabljajo samo eno (univerzalno) dopolnjevalno vprašalnico. Drugi jeziki so podobni slovenščini, ki ima več specializiranih dopolnjevalnih vprašalnic. Kaj pa slovenski znakovni jezik? Tudi v slovenskem znakovnem jeziku je več dopolnjevalnih vprašalnic. V prvo skupino sodijo vprašalnice po udeležencih – to skupino že poznamo, vanjo sta vključeni vprašalnici KDO in KAJ. V drugo skupino sodijo vprašalnice za okoliščine.

Vprašalnice za okoliščine

(184) a. <u> </u>
ZAKAJ KARAMBOL?	c. <u> </u>
KDAJ KARAMBOL?
b. <u> </u>
KAKO KARAMBOL?	d. <u> </u>
KJE KARAMBOL?

V slovenskem znakovnem jeziku namesto specializirane vprašalnice, ki se nanaša na okoliščine dogodka, pogosto uporabimo:

- običajno slovarsko kretnjo, ki ji dodamo dopolnjevalno mimiko;
- univerzalno vprašalnico (UNI).

Dopolnjevalno vprašanje brez ročne vprašalnice

V slovenskem znakovnem jeziku lahko vprašanje sestavimo tako, da vzamemo običajno slovarsko kretnjo, na primer URA ali KRAJ. Dodamo ji spust obrvi in dvig brade:

- (185) a.
URA KARAMBOL?
- b.
KRAJ KARAMBOL?

Kretnja URA (oziroma KRAJ) je običajno odkretana na začetku stavka. To je pričakovano, saj bi bile informacije o času in kraju tudi v trdilnem stavku postavljene na začetek stavka.^a Pogosto pa se kretnji URA oziroma KRAJ na koncu vprašanja še enkrat ponovita.

- (186) a.
URA KARAMBOL URA?
- b.
KRAJ KARAMBOL KRAJ?

^aGlej temo *Čas in trajanje dejanja* (2.3) in sklop *Izražanje kraja* (6).

Vprašanjem po okoliščinah se pogosto dodaja vprašalnica, ki je v slovarju slovenskega znakovnega jezika v slovenščino prevedena kot 'kje'. Pa res pomeni le 'kje'?

Univerzalna vprašalnica

Vprašalnica KJE se med drugim uporablja za spraševanje po času (187a) in kraju (187b).

(187) a. ^{dopolnjevalno}
KJE=UNI URA KARAMBOL?

b. ^{dopolnjevalno}
KJE=UNI KRAJ KARAMBOL?

Kretnja KJE se torej uporablja za spraševanje po vseh okoliščinah dogajanja. Zato jo bomo od sedaj naprej imenovali univerzalna vprašalnica in jo označevali kot UNI.

Univerzalna vprašalnica UNI (188b) ali kretnja (188a) za okoliščine (URA) se na koncu vprašanja pogosto ponovita.

(188) a. ^{dopolnjevalno}
UNI URA KARAMBOL UNI?

b. ^{dopolnjevalno}
UNI URA KARAMBOL URA?

Namesto univerzalne vprašalnice se na začetku vprašanja lahko pojavi tudi KAJ:

(189) a. ^{dopolnjevalno}
KAJ URA KARAMBOL URA?

b. ^{dopolnjevalno}
KAJ URA KARAMBOL UNI?

